

ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΗ ΠΡΟΦΥΛΛΙΔΗ

άποψη

Η αγοραία ηθική της ελεύθερης αγοράς

Πίσω από τα φαινόμενα, που μπορεί να εμφανίζουν ποικιλία, κρύβονται συνήθως τα ίδια αίτια, ώστε υπό αντίστοιχες καταστάσεις να αναπαράγονται τα ίδια αποτελέσματα. Πίσω από το σκάνδαλο των ομολόγων, τα ναυάγια πλοίων στο Αιγαίο, τις αναθέσεις μεγάλων έργων κρύβονται συστηματικά δύο αίτια: η ανικανότητα κατανόησης των μηχανισμών της ελεύθερης αγοράς και η αδυναμία ελέγχου της κατάχρησης εξουσίας για ίδιον όφελος.

Ανεξάρτητα από τον πολιτικό φορέα διαχείρισης της εξουσίας, η Ελλάδα έχει μακρά εμπειρία κρατισμού, συστηματικής δηλαδή παρουσίας του κράτους σε κάθε επίπεδο της καθημερινής δραστηριότητας του Έλληνα. Το παγκοσμιοποιημένο όμως οικονομικό περιβάλλον επιβάλλει τη λειτουργία της ελεύθερης αγοράς και τον ανταγωνισμό, εκεί όπου άλλοτε το κράτος ασκούσε μονοπωλιακές δραστηριότητες. Έτσι διαπράττεται από τους κρατούντες ένα μοιραίο λάθος: εθισμένοι στον κρατισμό διαχειρίζονται με ερασιπεχνισμό, παλιές μεθόδους και αδαείς διαχειριστές σύνθετες καταστάσεις της ελεύθερης αγοράς, που απαιτούν ειδική τεχνογνωσία και νέες μεθόδους. Η ελεύθερη αγορά δεν έχει ηθική ή μάλλον η μοναδική ηθική της είναι το κέρδος, είτε αυτό αποκτάται με θεμιτές είτε με αθέμιτες μεθόδους. Είναι τουλάχιστον αφελείς όσοι περιμένουν τη λύση των προβλημάτων της οικονομίας και της κοινωνίας από τους μηχανισμούς της ελεύθερης αγοράς με την αγοραία ηθική της.

Η διαφθορά όσων διαχειρίζονται κάθε μορφής εξουσία είναι μια πολύ παλιά κατάσταση. Συχνά μάλιστα, για να αμβλυθεί η απαξία της κοινωνίας, εφευρίσκονται για τη διαφθορά διάφοροι ευφημισμοί, όπως δωράκι, κόστος διαμεσολάβησης, απρόβλεπτες δαπάνες. Αν και πολλές αναλύσεις καταδεικνύουν ότι η διαφθορά συμβάλλει αρνητικά στην ανάπτυξη, σε αρκετές περιπτώσεις (π.χ. Κίνα, Κορέα κ.α.), η διαφθορά συνυπάρχει με την υψηλή ανάπτυξη, η οποία πιθανότατα θα ήταν υψηλότερη αν δεν υπήρχε η διαφθορά.

Ο άνθρωπος έχει έμφυτη τη ροπή προς το εύκολο κέρδος. Γι' αυτό και η διαφθορά δεν θα εξαλειφθεί ποτέ πλήρως. Μπορεί όμως να περιορισθεί δραστικά με μια σειρά μέτρων. Το πρώτο είναι εξωτερικοί μηχανισμοί ελέγχου σε κάθε κρατική δραστηριότητα. Ο φόβος του απρόβλεπτου ελέγχου καταστέλλει πολλές σκέψεις προς διαφθορά. Το δεύτερο είναι η στελέχωση με καταρτισμένους, καλά αμειβόμενους και με ηθικές αρχές κρατικούς λειτουργούς. Το τρίτο μέτρο έχει να κάνει με την ηθική της κοινωνίας. Σήμερα στην Ελλάδα υπάρχει ένα εκτεταμένο αίσθημα ατιμωρησίας, που ενθαρρύνει και ενισχύει τη διαφθορά. Όμως η δημιουργία ηθικής στην κοινωνία θα απαιτήσει χρόνο και ίσως περισσότερες από μία γενιές.